

Regeringskansliet
Finansdepartementet

Via epost: fi.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till
fi.ofa.sfo@regeringskansliet.se

Remissvar – En effektivare organisering av mindre myndigheter - analys och förslag

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över betänkandet En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag (SOU 2025:13). MTM yttrar sig över de delar av betänkandet som rör myndigheten verksamhetsområde.

Om Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)

MTM är en enrådgivningsmyndighet under Kulturdepartementet och har i uppdrag att vara ett nationellt kunskapscenter för tillgängliga medier och arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.

MTM främjar universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation. Genom vägledning och kommunikationsinsatser gentemot såväl offentliga som kommersiella aktörer verkar myndigheten för att fler produkter och tjänster inom läsområdet blir mer tillgängliga.

Myndigheten utvecklar även produkter och tjänster inom tillgänglig läsning. MTM producerar och distribuerar exempelvis talböcker, punktskriftsböcker och e-textböcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning eller funktionsnedsättning enligt 17–17 f §§ 2 kap. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. MTM ansvarar även för utgivningen av den lättlästa nyhetstidningen 8 SIDOR samt lättläst litteratur genom LL-förlaget. Tillgänglig litteratur förmedlas genom MTM:s digitala bibliotekstjänst Legimus som rymmer cirka 140 000 titlar. Genom Legimus får läsarna tillgång till ett stort urval av litteratur samt användarstöd och support.

Med utgångspunkt i diskrimineringslagen (2008:567) är tillgången för personer med syn- eller annan läsnedsättning till tillgängliga medier en förutsättning för deras demokratiska delaktighet. Likaså till rätten att ta del av utbildning, kultur, information och nyheter på lika villkor som samhället i övrigt.

Sammanfattning

Myndigheten delar utredningens slutsats att MTM:s verksamhet kan motiveras utifrån flera perspektiv av offentliga åtagande. Likaså att den kan betraktas som en samhällsviktig vara eller tjänst utifrån att alla medborgare ska ha lika möjligheter att läsa och ta del av medier.

MTM vill lyfta fram att motiven för myndighetens verksamhet har stärkts med tiden genom att behovet av tillgänglig läsning har ökat i takt med digitaliseringen av samhället. Därtill att samhällets förmåga att fånga upp individer med behov av tillgänglig läsning har ökat.

MTM delar också utredningens slutsats att myndighetens uppdrag har en tydlig koppling till mänskliga rättigheter. Likaså att myndighetens uppdrag har väsentliga skillnader jämfört med de andra MR-myndigheterna. Myndigheten är utöver sin uppgift som kunskapscenter, tillsynsmyndighet och främjande aktör inom tillgängliga medier i hög grad producent och distributör av tal-, punkt- och e-textböcker.

MTM samverkar i första hand med myndigheter som inte är MR-myndigheter. Några av myndighetens viktigaste samverkanspartners är Kungliga biblioteket (KB), Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Statens kulturråd (Kulturrådet). Samverkan med MR-myndigheterna sker i mindre omfattning. MTM anser därför att utredningens ställningstagande för en integrerad organisationsstruktur för MR-myndigheter inte bidrar till att skapa en effektivare resursanvändning eller högre måluppfyllelse för myndigheten. Varken genom en gemensam myndighet för mänskliga rättigheter där MTM ingår eller genom en sammanläggning av myndighetens verksamhet med Myndigheten för delaktighet (MFD).

Myndighetens möjlighet att ställa om sin verksamhet efter de förändrade förutsättningar för tillgänglig läsning som det nya ekosystemet för tillgänglig läsning medför, bland annat genom införandet av det europeiska tillgänglighetsdirektivet, skulle med stor sannolikhet och i betydande grad riskera att påverkas negativt vid en sammanslagning. Likaså finns risker att MTM vid en sammanslagning skulle få sämre möjlighet att tillgodogöra sig utvecklingen inom AI och annan teknikutveckling.

MTM bedömer däremot att det på längre sikt kan vara rimligt att utreda MTM:s verksamhet i förhållande till andra verksamheter inom staten. Detta för att ytterligare stärka MTM:s resursutnyttjande och måluppfyllelse. En sådan utredning bör dock enligt MTM:s mening anstå åtminstone fem år.

Myndighetens synpunkter

4.1 Analysmodell för det offentliga åtagandet

MTM bedömer att analysmodellen baserad på nationalekonomisk välfärdsteori och som operationaliserats i den justestegsmodell som presenteras i betänkandet är relevant för att analysera myndigheternas verksamhet.

4.7.6 Myndigheten för tillgängliga medier

Myndigheten delar utredningens uppfattning att MTM:s verksamhet kan motiveras som ett offentligt åtagande utifrån både ett kultur-, mänskliga rättigheters- och ett rättviseperspektiv. Likaså att verksamheten kan betraktas som en samhällsnyttig vara eller tjänst utifrån att alla medborgare ska ha lika möjligheter att läsa och ta del av medier.

Motiven till myndighetens existens har stärkts med tiden. Det digitala informationssamhället ställer allt högre krav på individens förmåga att ta till sig information för att kunna delta i samhällslivet. En inte obetydlig del av MTM:s målgrupper lever i dag i ett digitalt utanförskap. Parallellt med att kraven på digital kompetens ökat har läskunnigheten generellt blivit sämre i samhället. Utvecklingen har medfört att behovet av tillgänglig läsning har ökat. Samhällets förmåga att fånga upp individer med behov av tillgänglig läsning har också ökat. För individen är tillgången till tillgänglig läsning avgörande för att på lika villkor kunna ta del av utbildning och kultur samt att arbeta och delta i samhällslivet. Tillgänglig läsning har också en betydelse för demokratin genom att sådan läsning i större utsträckning möjliggör alla medborgares yttrande- och informationsfrihet samt deltagande i demokratin.

6.6.1 Politikens utformning och genomförande

MTM delar utredningens uppfattning att ett sektorsövergripande mål för mänskliga rättigheter bidrar till att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtagande om mänskliga rättigheter. Likaså de politiska målen som bygger grundläggande värden och principer om lika rättigheter, jämlikhet och ett inkluderande samhälle. MTM delar också uppfattningen att myndighetens uppdrag har en tydlig koppling till mänskliga rättigheter. Samtidigt skiljer sig myndighetens uppdrag i betydande grad från de flesta andra myndigheterna som arbetar med mänskliga rättigheter.

MTM är utöver sin uppgift som kunskapscenter, tillsynsmyndighet och främjande aktör inom tillgängliga medier i hög grad producent och distributör av tal-, punkt- och e-textböcker. Produktionen och distributionen bygger på ett undantag i upphovsrättslagen (1960:729) och reglerar MTM:s rätt att tillgängliggöra litterära verk för personer med syn- eller läsnedsättningar. Under 2024 producerade och förvärvade MTM mer än 2 500 tal-, punkt och e-textböcker som tillgängliggjordes för myndighetens användare.

Legimus är MTM:s digitala biblioteksplattform där personer med syn- och läsnedsättningar kan göra digitala boklån genom nedladdning eller strömning av

böcker. Det totala beståndet av tillgängliga talboks-, punktskrifts och e-texttitlar i Legimus var 2024 närmare 170 000 titlar. Under 2024 gjorde mer än 120 000 låntagare mer än 1,5 miljoner lån i Legimus.

6.6.4 Organisationsstrukturen behöver ses över och integreras

Med bland annat en omfattande digital biblioteksverksamhet riktad till personer med syn- och läsnedsättningar skiljer sig myndighetens uppdrag i betydande utsträckning från de övriga myndigheterna med uppdrag och uppgifter inom mänskliga rättigheter (MR-myndigheter). MTM:s särdrag stärks också av att myndighetens uppgift som kunskapscenter, tillsynsmyndighet och främjandeaktör är avgränsad till tillgänglig läsning för en och i huvudsak samma målgrupp.

MTM:s samverkan sker tvärtom till stor del med myndigheter som inte har något uttalat uppdrag inom mänskliga rättigheter. Framför allt samverkar myndigheten med Kungliga biblioteket (KB), Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Statens kulturråd (Kulturrådet).

MTM:s samverkan med övriga MR-myndigheter är begränsad och sker i första hand med Myndigheten för delaktighet (MFD) genom ett regeringsuppdrag om uppföljning av de funktionshinderspolitiska målen. Uppdraget omfattar 29 myndigheter inom samtliga samhällssektorer och samordnas av MFD.

MTM anser därför att utredningens ställningstagande för en integrerad organisationsstruktur för MR-myndigheter inte skulle bidra till att skapa en effektivare resursanvändning eller högre måluppfyllelse för myndigheten. Varken genom en gemensam myndighet för mänskliga rättigheter där MTM ingår eller genom en sammanläggning av myndighetens verksamhet med Myndigheten för delaktighet (MFD).

MTM anser att en sammanslagning enligt utredningens förslag påtagligt skulle riskera myndighetens möjligheter att utveckla sina uppdrag inom tillgänglig läsning. Myndighetens möjlighet att ställa om sin verksamhet efter de förändrade förutsättningar för tillgänglig läsning som det nya ekosystemet för tillgänglig läsning medför, bland annat genom införandet av det europeiska tillgänglighetsdirektivet, skulle med stor sannolikhet och i betydande grad riskera att påverkas negativt. Likaså finns risker att MTM skulle få sämre möjlighet att tillgodogöra sig utvecklingen inom AI och annan teknikutveckling. En utveckling som kommer att få en stor betydelse för formerna för tillgänglig läsning framöver.

MTM bedömer däremot att det på längre sikt kan vara rimligt att utreda MTM:s verksamhet i förhållande till andra verksamheter inom staten. Detta för att ytterligare stärka MTM:s resursutnyttjande och måluppfyllelse. En sådan utredning bör dock enligt MTM:s mening anstå åtminstone fem år. Detta då MTM är inne i en intensiv förändringsresa, med ett stort fokus och stora kommande förändringar. En större omställning för MTM:s del skulle med stor

sannolikhet allvarligt påverka MTM:s förmåga att genomföra dessa förändringar, vilket inte minst skulle vara till men för MTM:s målgrupp.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Magnus Larsson. Föredragande har varit verksamhetscontroller Mikael Olsson.

Vid föredragningen närvarade även enhetschef Charlotta Svärd och verksjurist Eva Wei.

Magnus Larsson
Generaldirektör

